

การเลื่อนฐานะทางสังคมของประชากรไทยในชนบท

นางสาวขวัญใจ เลอจันทร์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าหลักสูตรปริญญาโทศึกษาศาสตร์บัณฑิต
แผนกวิชาสังคม
มัตเทตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
พ.ศ. ๒๕๑๔

000210

SOCIAL MOBILITY IN RURAL THAILAND

Miss Kwanchai Lurchan

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts (Sociology)
Department of Social Studies
Graduate School
Chulalongkorn University
1971

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัย
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต

1152 ๖๖๖๖

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ

..... กรรมการ

..... กรรมการ

อาจารย์ผู้ควบคุมการวิจัย ศาสตราจารย์ ดร. วาดิ์ หอมสินธุ์

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การเลื่อนฐานะทางสังคมของประชากรไทยในชนบท
 ชื่อ นางสาวขวัญใจ เลอจันทร์ แขนกวิชา สังคม
 ปีการศึกษา ๒๕๖๓

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้วัตถุประสงค์ที่จะศึกษาถึงการเลื่อนฐานะทางสังคมของประชากรในชนบทของประเทศไทย อาศัยข้อมูลแบบปฐมภูมิจากโครงการวิจัยต่อเนื่องระยะยาวเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และประชากรของประเทศไทย ในส่วนที่เป็นการศึกษาในเขตชนบทรอบแรก ทำเนียบการโดยสถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (เมื่อครั้งยังเป็นศูนย์วิจัยและฝึกอบรมทางประชากร) เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๖ โดยการใ้ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างทั่วประเทศ ใ้ขนาดตัวอย่างประมาณ ๑ ต่อ ๒,๐๐๐ครัวเรือนในเขตชนบท ใ้ใ้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ ใ้ใ้แบบสอบถามและการสัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือนที่ตกเป็นตัวอย่างเกี่ยวกับลักษณะทางสังคม เศรษฐกิจ และประชากร ของหัวหน้าครัวเรือนและสมาชิกในครัวเรือน

โดยที่การศึกษาในเรื่องการเลื่อนฐานะทางสังคมในประเทศไทยยังมีน้อย โดยเฉพาะในเขตชนบท ดังนั้น วิทยานิพนธ์นี้จึงมุ่งจะศึกษาเพียงเพื่อทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับลักษณะการเลื่อนฐานะทางสังคม และปัจจัยอันอาจบังยลต่อการเลื่อนฐานะของประชากรในชนบทของประเทศไทยในปัจจุบันเป็นสำคัญ

จากการศึกษาถึงลักษณะเบื้องต้นของข้อมูลที่ตกเป็นตัวอย่างประมาณ ๑๓๔๕ ครัวเรือน พบว่า ร้อยละ ๔๑ ของหัวหน้าครัวเรือนชายที่ตกเป็นตัวอย่างมีอายุ ๓๐ ปีขึ้นไป อายุ ๕๐ ปีขึ้นไปมีร้อยละ ๒๕.๒ ระดับการศึกษาส่วนมากอยู่ในระดับต่ำ ๑ ปี ๕

ของหัวหน้าครัวเรือน อารมณ์ออกเขียนไม่ได้ หัวหน้าครัวเรือนที่เรียนสูงกว่าชั้น
 ประถมปีที่ ๘ มีเพียงร้อยละ ๘ เท่านั้น และหัวหน้าครัวเรือนที่อายุ ๑๕ - ๒๕
 และ ๓๐ - ๔๕ ปี มีระดับการศึกษาไล่เลี่ยกัน แต่ที่อายุ ๕๐ ปีขึ้นไปมีระดับการ
 ศึกษาต่ำที่สุด หัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีอัตราส่วน
 สูงสุดคือ ประมาณ ๔ ใน ๕ ของหัวหน้าครัวเรือนทั้งหมด เป็นอาชีพที่ใช้กำลังกาย
 และไม่ใช้กำลังกายมีอัตราส่วนไล่เลี่ยกัน คือ ร้อยละ ๑๐.๐ และ ๑๑.๕ ตาม
 ลำดับ หัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่มีบุตรกว่า ๔ คนขึ้นไป แต่หัวหน้าครัวเรือน
 ที่อายุน้อยส่วนมากมีบุตรเพียง ๑ - ๓ คน ครั้งต่อครั้งของหัวหน้าครัวเรือนไม่เคย
 ย้ายถิ่น พวกที่ย้ายส่วนมากไม่เกิน ๓ ครั้ง ๒ ใน ๓ ของหัวหน้าครัวเรือนอาศัย
 ในหมู่บ้านที่นับว่าไกลจากตลาด และผู้ที่อาศัยอยู่ในไกลหรือไกลตลาดมีอัตราส่วนของผู้ที่
 ประกอบอาชีพที่ไม่ใช่ใช้กำลังกายมากที่สุด ลักษณะอาชีพและการศึกษาของภิกษาหัว
 หน้ครัวเรือน ครั้งต่อครั้งเป็นผู้รู้หนังสือและไม่รู้หนังสือ ร้อยละ ๐.๘ ที่มีการ
 ศึกษาสูงกว่าชั้นประถมปีที่ ๘ ส่วนมากประกอบอาชีพเกษตรกรรม

การเลื่อนฐานะทางสังคมในชั่วอายุและระหว่างชั่วอายุ ปรากฏว่าหัวหน้า
 ครัวเรือนส่วนใหญ่ไม่เคยเลื่อนฐานะทางอาชีพมากนัก เมื่อพิจารณาในชั่วอายุของ
 เขาเอง ส่วนใหญ่ทำอาชีพเกษตรกรรมซึ่งมีความคงที่มากที่สุด ยิ่งหัวหน้าครัวเรือน
 อายุน้อย ยิ่งมีอัตราส่วนการประกอบอาชีพที่เดิมมากที่สุด เมื่อเปรียบเทียบอาชีพ
 ระหว่างหัวหน้าครัวเรือนกับบิดาปรากฏว่า หัวหน้าครัวเรือนกลุ่มอายุ ๓๐ - ๔๕ มี
 อัตราส่วนของผู้เปลี่ยนอาชีพจากอาชีพบิดามากที่สุด อาชีพที่ทำให้เกิดการเลื่อนฐานะ
 ทางสังคมมากที่สุดคือ อาชีพที่ใช้กำลังกาย แต่หัวหน้าครัวเรือนที่ประกอบอาชีพไม่ใช่
 กำลังกาย มีบิดาฐานะอาชีพต่ำกว่าตน

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเลื่อนฐานะทางสังคม พบว่า การศึกษาไม่ใคร่จะมีผลต่อการเลื่อนฐานะของหัวครัวเรือนเอง เมื่อเปรียบเทียบอาชีพปัจจุบันและเมื่ออายุ ๒๕ ปี แต่เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างอาชีพปัจจุบันของหัวหน้าครัวเรือนกับอาชีพบิดา ปรากฏว่า ผู้มีการศึกษาระดับสูงมีโอกาสเลื่อนฐานะทางสังคม โดยมีอาชีพสูงกว่าบิดาไปมากกว่าผู้มีการศึกษาระดับต่ำ บิดามีการศึกษาสูง หัวหน้าครัวเรือนจะมีการศึกษาสูงมากกว่า พวกที่บิดามีการศึกษาต่ำ บิดาที่มีอาชีพไม่ใช่กำลังกายมีแนวโน้มจะส่งบุตรเข้าเรียนสูง ๆ ขึ้น

จำนวนบุตรไม่มีผลต่อการเลื่อนฐานะทางสังคมของหัวหน้าครัวเรือน การย้ายถิ่นมีผลมากกว่า ทั้งในการเปรียบเทียบระหว่างชั่วอายุและในชั่วอายุ ผู้ที่มีการย้ายถิ่นมักมีการเลื่อนฐานะสูงขึ้น ยิ่งย้ายมากครั้งยิ่งมีฐานะสูงกว่าเดิม ลักษณะที่คงของหมู่บ้านมีผลทาง หัวหน้าครัวเรือนที่อยู่ในโคลนหรือในคลาตมีการเลื่อนฐานะทางสังคมสูงขึ้นมากกว่าผู้ที่อยู่ในหมู่บ้านไกลออกไป

Thesis Title Social Mobility in Rural Thailand
Name Miss Kwanchai Lurchan Department Social Studies
Academic 1970

ABSTRACT

The purpose is to study the characteristics of social mobility in rural Thailand. Data were collected from the "National Longitudinal Survey of Social, Economic and Demographic Change in Thailand," conducted by the Institute of Population Studies, Chulalongkorn University, April - May 1969. The sample is a stratified selection of 1:2,000 of all households in rural areas. The sample size was 1,345 male heads of households. The instrument used in collecting data was a questionnaire.

The emphases in the present study are on differences between mobile and immobile persons; and also factors which affected mobility. This study does not try to prove or disprove any hypothesis. Moreover, because of incompleteness of data, factors which affect social mobility in rural areas cannot be determined completely.

Basic characteristics were as follows: 87 percent of heads of households were of age 30 years or more. Almost all of them have a low level of education, one fifth of male heads of households are uneducated and cannot read or write, only seven percent of them are educated higher than grade 7, those who were of age 15 - 29 and 30 - 49 are equally educated, and those who were more than 50 years of age had lowest education. Four out of five male heads of households were in agricultural occupations, and the rest are equally divided between manual and non-manual occupations.

Their total number of living children was more than 4, but the young heads of households have only 1 - 3 children. About half of them have never moved, and most of those who moved, did so only 1 - 3 times. Two out of 3 are living remote or far from market center, and it was also found that a large number of male heads of households who were in non-manual occupations, lived nearby or in the market place. Most of the fathers of male heads of households were in agricultural occupations, and among those who were educated, 0.7 percent were in higher than grade 7.

There was very little mobility in occupational status in rural Thailand. Only 18.0 percent have a different status in occupation than their fathers, and only 15.0 percent have a different status in occupation than they did at age 25. Thus, it can be said that there was little difference between present occupational status of heads of households and their status when they were 25 years of age, and when comparing with their fathers the result was almost the same. Most of that was downward mobility, and the most mobile occupation was the manual occupation. Considering factors affecting social mobility, it was found that education is not a factor in comparing male heads of households' present occupation with that of age 25. But compared with their father, those who have higher than grade 7 have more chance of mobile upward: higher-educated fathers had higher-grade sons. Among fathers who were non-manual, their sons tended to have higher education.

Number of children had no influence in mobility. Migration affected both inter-generational and intra-generational mobility. The movers are likely to be mobile upward. The remoteness of the villages had some influence on mobility also; heads of households who lived nearby or in a market place showed more upward mobility than those who lived in remote or far villages.

กิติกรรมประกาศ

ผู้ศึกษาใคร่ขอแสดงความขอบคุณเป็นอย่างสูงต่อสถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้ให้ทุนการวิจัยในระดับปริญญาโทมาตั้งแต่ต้น ตลอดจนให้ความสะดวกความร่วมมือและความช่วยเหลือทุกประการ และขอแสดงความขอบคุณอย่างยิ่งต่อผู้ร่วมงานเจ้าหน้าที่และนักเรียนทุนของสถาบันประชากรศาสตร์แห่งนี้นุ่กท่าน ที่ร่วมมือช่วยเหลืออย่างดี อนึ่ง ผู้ศึกษาขอแสดงความขอบพระคุณอย่างสูงสุดต่อผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วิศิษฐ์ ประจวบเหมาะ ผู้อำนวยการสถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ได้กรุณาแนะนำหัวข้อเรื่อง ให้คำปรึกษาที่มีคุณค่า แก่ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ตลอดเวลาที่ทำวิทยานิพนธ์ ตลอดจนศาสตราจารย์ ดร. ราล์ฟ ทัมลินสัน อาจารย์ที่ปรึกษาและควบคุมการวิจัย รองศาสตราจารย์ประเสริฐ แย้มกลิ่นฟู้ง และอาจารย์อำนวยการวิทยุ วงศ์ ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษา เสนอแนะแนวความคิด แก่ไขข้อความและถ้อยคำบางตอนในวิทยานิพนธ์ เพื่อความเหมาะสม ขอแสดงความขอบพระคุณอย่างสูงในความกรุณาของรองศาสตราจารย์ พันโทเลื่อน ลักษณ์นันท อาจารย์ประจำแผนกสถิติ ของคณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี ที่ได้กรุณาเสียสละกำลังกาย กำลังสมอง และเวลาอันมีค่าช่วยเหลือในการจัดทำตารางสถิติ ประกอบวิทยานิพนธ์จนสำเร็จไปด้วยดี ขอขอบพระคุณต่ออาจารย์นิพนธ์ เทพวัลย์ แห่งคณะรัฐศาสตร์ อาจารย์ลินคอล์น ที. โพลิชซาร์ นักวิจัยของสถาบันประชากรศาสตร์ ที่ได้ให้คำแนะนำและความช่วยเหลือเกี่ยวกับการทำตารางสถิติประกอบวิทยานิพนธ์ นอกจากนี้ขอขอบคุณต่ออาจารย์ศัลยา สุขะนิวัฒน์ อาจารย์ประจำแผนกสังคมวิทยา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ คณะแพทยพร ชีระสวัสดิ์ และคุณสุวิธนา วิบูลย์เศรษฐ นักวิจัยแห่งสถาบันประชากรศาสตร์ ที่ได้ให้คำปรึกษาและช่วยเหลืออย่างดียิ่ง ตลอดจนเจ้าหน้าที่ของศูนย์ประมวลผลด้วยเครื่องจักรกล สำนักงานสถิติแห่งชาติ

ในท้ายที่สุดนี้ ขอแสดงความขอบคุณด้วยความซาบซึ้งใจต่อทุก ๆ ท่านที่ได้ช่วยเหลือทั้งในด้านกำลังใจ กำลังกาย และกำลังความคิด ทำให้ผู้ศึกษาได้มีโอกาสศึกษาและเสนอวิทยานิพนธ์นี้

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ช
กิตติกรรมประกาศ.....	ญ
รายการตารางประกอบ.....	ฎ
บทที่	
๑. บทนำ.....	๑
๒. ระเบียบวิธีวิจัย.....	๒๐
๓. ลักษณะการเลื่อนฐานะทางสังคมในชั่วอายุ และระหว่าง ชั่วอายุหนึ่ง.....	๓๔
๔. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเลื่อนฐานะทางสังคม.....	๔๑
๕. สรุปการวิจัยและข้อเสนอแนะ.....	๖๔
บรรณานุกรม.....	๗๕
ประวัติการพิมพ์.....	๗๘

รายการตารางประกอบ

ตารางที่	หน้า
๑. จำนวนร้อยละของหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามอายุและระดับการศึกษา.....	๒๕
๒. จำนวนร้อยละของหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามอายุและประเภทกลุ่มอาชีพ.....	๒๗
๓. จำนวนร้อยละของหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามอายุและจำนวนบุตรชีพชีวิต.....	๒๘
๔. จำนวนร้อยละของหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามอาชีพและประสบการณ์ในการขายดิน.....	๓๐
๕. จำนวนร้อยละของหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามอาชีพปัจจุบันของหัวหน้าครัวเรือน และลักษณะของหมู่บ้าน.....	๓๑
๖. จำนวนร้อยละของมีกาหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามระดับการศึกษาของบิดา.....	๓๒
๗. จำนวนร้อยละของมีกาหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามอาชีพของบิดา.....	๓๓
๘. จำนวนร้อยละของหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามอาชีพปัจจุบันและอาชีพของหัวหน้าครัวเรือนเมื่ออายุ ๒๕ ปี.....	๓๖
๙. จำนวนร้อยละของหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามอาชีพปัจจุบันและการเปรียบเทียบอาชีพปัจจุบันกับอาชีพเมื่ออายุ ๒๕ ปี.....	๓๘
๑๐. จำนวนร้อยละของหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามอาชีพปัจจุบันและการเปรียบเทียบอาชีพปัจจุบันกับอาชีพเมื่ออายุ ๒๕ ปี.....	๔๐

๑๑.	จำนวนร้อยละของหัวหน้าครัวเรือนชาย จำแนกตามอาชีพปัจจุบัน ของหัวหน้าครัวเรือนและอาชีพบิดา.....	๔๒
๑๒.	จำนวนร้อยละของหัวหน้าครัวเรือน จำแนกตามอาชีพปัจจุบันและ การเปรียบเทียบอาชีพปัจจุบันกับอาชีพของบิดา.....	๔๓
๑๓.	จำนวนร้อยละของหัวหน้าครัวเรือน จำแนกตามอาชีพปัจจุบัน การเปรียบเทียบอาชีพปัจจุบัน อาชีพบิดา และอายุ.....	๔๔
๑๔.	จำนวนร้อยละของหัวหน้าครัวเรือน จำแนกตามลักษณะการถือ ครองที่ดิน.....	๔๖
๑๕.	จำนวนร้อยละของการเปรียบเทียบอาชีพปัจจุบันเมื่ออายุ ๒๕ ปี ของหัวหน้าครัวเรือนชาย จำแนกตามอายุและการศึกษา.....	๔๘
๑๖.	จำนวนร้อยละของหัวหน้าครัวเรือน จำแนกตามการถือมา การ เปรียบเทียบอาชีพปัจจุบัน อาชีพบิดาและอายุ.....	๕๐
๑๗.	จำนวนร้อยละของหัวหน้าครัวเรือน จำแนกตามอายุการศึกษา ของหัวหน้าครัวเรือน และระดับการศึกษาของบิดา.....	๕๓
๑๘.	จำนวนร้อยละของหัวหน้าครัวเรือน จำแนกตามอายุและการ ศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน และอาชีพของบิดา.....	๕๕
๑๙.	จำนวนร้อยละของการเปรียบเทียบหัวหน้าครัวเรือนกับบิดา จำแนกตามอายุหัวหน้าครัวเรือนและจำนวนบุตรที่มีชีวิต.....	๖๐
๒๐.	จำนวนร้อยละของการเปรียบเทียบอาชีพในปัจจุบันกับเมื่อ ๒๕ ปี ของหัวหน้าครัวเรือน จำแนกตามการย้ายถิ่นและอายุของหัวหน้า ครัวเรือนชาย.....	๖๒

ตารางที่ ๑

หน้า

๒๖. จำนวนร้อยละของการเปรียบเทียบอาชีพปัจจุบันของหัวหน้าครัวเรือนกับบิดา จำแนกตามอายุและการย้ายถิ่นของหัวหน้าครัวเรือน..... ๒๓

๒๖. จำนวนร้อยละของการเปรียบเทียบอาชีพปัจจุบันกับเมื่ออายุ ๒๕ ปี จำแนกตามอายุและความถี่ของการย้ายถิ่นจากที่ชุมนุมชน..... ๒๔

๒๗. จำนวนร้อยละของการเปรียบเทียบอาชีพในปัจจุบันของหัวหน้าครัวเรือนกับบิดา จำแนกตามอายุและความถี่ของการย้ายถิ่นจากที่ชุมนุมชน..... ๒๖